

ÁLLAMTUDOMÁNYI

MŰHELYTANULMÁNYOK

2017. évi 12. szám

Dr. Ujházi Lóránd

A katonai ordinariátus kánonjogi hátttere

Nemzeti Közszolgálati Egyetem · National University of Public Service
Budapest

ISSN 2498-5627
www.allamtudomany.hu

A katonai ordinariátus kánonjogi háttere²

Bevezetés

A katonai lelkipásztorkodás szabályozása mind a Katolikus Egyház egyetemes jogszabályaiban, mind az államokkal kötött nemzetközi megállapodásokban, mind a Szentszék által jóváhagyott ordinariátusi szabályzatban jelentős újdonságokat tartalmaz. Az egyházi jogalkotó figyelembe vette a II. Vatikáni Zsinat lelkipásztori és ekkleziológia tanítását, a személyi elven fennálló lelkipásztori intézmények megnövekedett jelentőségét és a nemzeti haderőnél beállt változásokat.³

A katonai lelkipásztorkodás hatályos egyházzjogi alapját az 1986-ban kiadott *Spirituali militum curae* (továbbiakban SMC) kezdetű apostoli konstitúció jelenti. II. János Pál a konstitúcióval létrehozta a katonai ordinariátust, mint a katonai lelkipásztorkodás preferált lelkipásztori keretintézményét, meghatározta az intézmény teológiai alapjait és legfőbb működési keretét. A katonai ordinariátus az SMC kiadásával létrehozott személyi alapon fennálló, a területi egyházmegyékkel versengő illetékességű lelkipásztori intézmény, amely a katonák lelki gondozását végzi. Vezetését a megyéspüspökkel egyenlő jogi elbírálás alá eső ordináriusra bízták, aki rendszerint a szent rend püspöki fokozatával rendelkezik. Az SMC az ordinariátus jogait és kötelességeit a részegyház preferált formájához, az egyházmegyéhez, a katonai ordinárius jogait és kötelességeit a megyéspüspökhöz közelíti. Az SMC keretszabály, amely nagy mozgásteret enged az egyes katonai ordináriusok létrehozását elrendelő határozatoknak, illetve a Szentszék és az adott állam közötti megállapodásoknak.

Az SMC kiadása óta harminc év telt el. A hidegháború után jelentős társadalmi átalakulások mentek végbe, amelyek érintették a nemzeti haderőket és a katonai, illetve a politikai szövetségi rendszereket.⁴ A katolikus egyház személyi állományában és egyéb forrásai tekintetében komoly változások következtek be. A legtöbb ország katonai ordinariátusa a lehetőségek töredékét sem képes kihasználni. Hiányoznak a képzési központok és programok, a legtöbb ordinariátus személyi állománya mind létszámban, mind minőségében komoly kívánnivalókat hagy. Az ordinariátusok az inkardináció lehetőségével alig tudnak élni, a kerettörvény által biztosított teljes hivatali rendszer ritkán épül ki, az ordinariátus bíróságáról nem is beszélve. Az SMC valóban szemléletváltást hozott a katonai lelkipásztorkodás területén, de a jelenlegi realitásoknál sokkal ideálisabb helyzetet tétélez fel.

¹ Tudományos főmunkatárs, Nemzeti Közszerológiai Egyetem, Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar.

² „A mű a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosítószámú, „A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés” elnevezésű kiemelt projekt keretében működtetett *Zrínyi Miklós Habilitációs Program* keretében, a Nemzeti Közszerológiai Egyetem felkérésére készült.”

³ G. Adams EDGAR: „Military Chaplaincy.” In. *The Encyclopedia of Christianity*. Szerk. Edgar FAHLBUSCH, Michigan, Grand Rapids, 2008, 534.

⁴ A magyar haderőnél bekövetkezett változásokhoz lásd PADÁNYI József: *Changes in the Hungarian Defence Forces Between 1990 and 2010*. In. *Central European Political Science Review*. 2010, 41, 17-39.

I. Jogfejlődés és szemléletváltás az SMC kiadásáig

A katonák lelki gondozásának hagyománya van az egyházban, de a működési keretét biztosító egyetemes egyházi jogszabály meglehetősen új. Továbbá a régi pápai és szentszéki dokumentumok nem a katonai lelkészség jogi és teológiai természetének tisztázásával, hanem gyakorlati kérdésekkel foglalkoztak. A főszempont a tábori lelkészséget vezető főpap és a tábori papok joghatóságának tisztázása volt.⁵ X. Ince ebben a szellemben adta ki 1645. szeptember 26-án a *Cum sicut maestatis* kezdetű brévéjét, amely a püspök joghatóságához hasonlítja a katonai lelkészséget vezető főpap papjai fölötti jogát.⁶ A pápai és a szentszéki dokumentumok nagy része az egyes országok haderejének katonai lelképásztori szolgálatára vonatkozó részleges rendelkezés volt. VI. Pius pápa 1778. évi október 12-én kiadott brévéje a császári haderőben szolgáló katonalelkészeket például kivette az egyházmegyei kormányzati hatalom alól. A brévéjét 1778. október 12-én VI. Piusz rendelete egészítette ki.⁷ A részleges egyházi jogszabályok a katonai lelképásztorkodást vezető főpap és a katonai lelkészek felhatalmazásaival és joghatóságával foglalkoztak. A gyakorlatorientált megközelítés a korabeli területelvű felfogásból következett. A papok ugyanis, akik a katonák lelképásztori ellátására csatlakoztak a hadsereghez, a haderő mozgásakor elveszítették a területhez kötött joghatóságukat.

A lelkészségeket érintő régi joganyag jelentős része a világi jogalkotótól származott.⁸ Az egyházi jogalkotó kénytelen volt ezeket tudomásul venni, és főképp a klerikusok joghatósági kérdéseinek a tisztázásra szorítkozott.⁹ A katonai lelképásztorkodás mélyebb teológiai és egyházjogi alapjaival nem foglalkoztak.¹⁰

Az egyetemes jogszabály születéséhez hozzájárultak a világháborúk idején kiadott szentszéki dokumentumok. Ezek gyakorlati kérdésekre összpontosítottak, de a háborús helyzetre tekintettel a lelkészek szentség-kiszolgáltatására és felmentő jogkörére vonatkozóan megengedőbbek voltak.¹¹ 1914-ben az Apostoli Penitenciária a tábori lelkészek számára engedélyezte, hogy minden katolikusnak kiszolgáltassák a bűnbánat szentségét.¹² 1915-ben a katonák általános feloldozását és áldoztatását is lehetővé tették.¹³ Az általános feloldozáshoz a jog életveszély esetére meghatározott feltételeit írták elő: bűnbánat és későbbiekben lehetőség

⁵ Patron TOVAR: *Los primeros súbditos de la jurisdicción castrense española*. Bilbao, Librería Querubin, 1964, 109-123; ZAYDIN Labrid: *Colección de Breves y rescriptos pontificios de la jurisdicción eclesiástica castrense en España*. Madrid, 1925.

⁶ Bullarium Romanum, Torino, 1868. 15. vol. 410.

⁷ Joseph Augustin GINZEL: *Handbuch des neuesten in Österreich geltenden Kirchenrechts*. Wien, W. Braumüller, 1857, 343-344.

⁸ Szolgálati utasítás a Magyar Királyi Honvéd lelkészek számára. Budapest, Pallas, 1913.

⁹ ZAKAR Péter: *A magyar hadsereg tábori lelkészei 1848–1849-ben*. Budapest, METEM Könyvek, 1999, 12-13.

¹⁰ KONEK Sándor: *Egyházjogtan kézikönyve*. Budapest, Franklin-Társaság, 359.

¹¹ Konzisztoriális Kongregáció, Dekr., *De clericis e militia redeuntibus*. 1918. 10. 25. In. *Acata Apostolicae Sedis* (továbbiakban AAS), 1918, 10, 481-486.

¹² Apostoli Penitenciária: Decr., In. AAS. 1914, 712.

¹³ Az általános feloldozás kiszolgáltatásáról: STENCINGER Norbert: *Honvéd tábori lelkészek szolgálata az I. világháború frontvonaláiban*. In. *Biztonságpolitika*, 20, http://old.biztonsagpolitika.hu/documents/1318607258_stencinger_norbert_honved_tabori_lelkeszek_szolgolata_az_elso_vilaghaboruban_-_biztonsagpolitika.hu.pdf letöltés ideje: 2016. 10. 11.).

szerint személyes gyónás.¹⁴ A Penitenciária még ugyanebben az évben megerősítette, hogy a háborús körülmények között tevékenykedő tábori lelkészeknek joguk van a pápának és az ordináriusnak fenntartott bűnök és cenzúrák feloldozására is.¹⁵ Az Apostoli Penitenciária ezt a joghatóságot a harci cselekményeknél jelen levő minden papra kiterjesztette.¹⁶

Az 1917-es *Codex Iuris Canonici* (CIC) ilyen gyakorlatorientált jogszabályokat örökölt. Ezért a Kódex egyrészt röviden, másrészt csak a joghatóság oldaláról vizsgálta a katonalelkészeket (1917-es CIC, 451. k. 3. §).¹⁷ Az 1917-es CIC sem a katonalelkész fogalmával, sem hivatalának teológiai és jogi alapjaival nem foglalkozott. A régi törvénykönyv 451-es kánona is a plébánosokkal egyenlő jogi elbírálás alá eső lelkipásztorokról és nem a katonai lelkipásztorkodásról szólt. Érthető, hogy a régi CIC-hez írt kézikönyvek is visszafogottak voltak a katonai lelkipásztorkodás általános bemutatásánál, és inkább a nemzeti hadseregekben folyó lelkipásztori munka hagyományaival és szabályaival foglalkoztak.¹⁸ Az 1917-es Egyházi Törvénykönyv vonatkozó része inkább jelzés értékű, mert jelzi, hogy a jogalkotó számol a katonai lelkipásztorkodásnak ezzel a sajátos formájával, és a későbbi átfogóbb szentszéki szabályozással.¹⁹

A Konzisztoriális Kongregáció 1939. december 8-án kiadta az „Index facultatum” kezdetű dokumentumot. Az Első Világháború éveiben kiadott szentszéki dokumentumokhoz hasonlóan, az „index” kiszélesítette a tábori vikáriusok és a tábori papok joghatóságát. Érintette a szentmise bemutatására, a legszentebb Eukarisztia őrzésére (1-12), a szentség kiszolgáltatás rendjére (13-16), a zsolozsma végzésére (17), a böjti kötelezettség alóli feloldozásra (18), a húsvétí időre (19), az áldásokra, a böjtre és a szentelményekre (20-21) vonatkozó jogokat és kötelezettségeket.

A jogalkotás szempontjából meghatározó volt, hogy a Szentszék a nemzeti hadseregeknél sorra alapította az ún. katonai vikáriátusokat. Az *In hac Beatissimi Petri Cathedra* kezdetű motu proprio 1910-ben X. Piusz pápa Chilében létre hozta az első katonai vikáriátust. Ezt követte a lengyelországi (1919), az olaszországi (1925), a németországi (1935), a perui (1943), a kolumbiai (1949), a spanyolországi (1950), a brazíliai (1950), a fülöp-szigeteki (1950) és a kanadai (1951). A Szentszék a katonák lelkipásztori ellátására világszerte ugyanolyan elnevezésű és többé-kevésbé egységes jogállású intézményeket alapított, de a

¹⁴ Apostoli Penitenciária: Decr., 1915. II. 7. In. AAS. 1915, 72.

¹⁵ Apostoli Penitenciária: Decr., 1915. V. 15. In. AAS. 1915, 281.

¹⁶ Apostoli Penitenciária: Decr., 1915. V. 29. In. AAS. 1915, 282.

¹⁷ „Circa militum cappellanos sive maiores sive minores, standum peculiaribus Sanctae Sedis praescriptis.”

¹⁸ Heribert JONE: *Gesetzbuch des kanonischen Rechtes. Erklärung der Kanones*. I. Vol., Paderborn, Ferdinand Schöningh, 1939, 353-354; Eduard EICHMANN: *Lehrbuch des Kirchenrechts auf Grund des Codex Iuris Canonici. Allgemeiner Teil und Personenrecht*. München, Paderborn, Wien, Wissenschaftliche Handbibliothek 1964, 341-342; Erwin SIMON: *Die katholische Militärseelsorge nach dem Codex Iuris Canonici und den dazu ergangenen Sonderbestimmungen unter besonderer Berücksichtigung der Militärseelsorge in der Bundeswehr*. Nürnberg, München, 1962, 466; Stefan KORTA: *Militärseelsorge und Militärbischof im Spannungsgefüge von Kirche und Staat*. In. *De processibus matrimonialibus*. 2001, 8, 1, 561-576; 567; Torbjorn OLSEN: *Die Natur des Militärordinariats. Eine geschichtlich juristische Untersuchung mit Blick auf die Apostolische Konstitution „Spiritali Militum Curae“*. In. *Kanonistische Studien und Texte*, Bd. 45, Berlin, 1998, 137-141.

¹⁹ Iosephus LAURENTIUS: *Institutiones iuris ecclesiastici: quas in usum scholarum scripsit*. Friburgi Brigoviae, Herder, 1914, 391; Lincoln BOUSCAREN, Adam ELLIS: *Canon Law. A text and Commentary*. Milwaukee, The Bruce Publishing Company, 1946, 191. Lásd még II. János Pál: *Discorso ai partecipanti al Terzo Convegno Internazionale degli Ordinariati Militari, del 11 marzo 1994*. In. *La nuova evangelizzazione nel mondo militare*. III Convegno Internazionale degli Ordinariati Militari. 7-1 marzo, Città del Vaticano, 1994, 16-17.

keretintézmény, „a vikáriátus” általános jogi szabályozására még nem került sor.²⁰ XII. Piusz pápasága alatt került sor a megnövekedett számú és jelentőségű katonai vikáriátusok egyetemes szabályozására.²¹ A Konzisztoriális Kongregáció 1951. április 23-án kiadta *Sollemne Semper* kezdetű utasítást. A dokumentum a nemzetközi kétoldalú megállapodások és az egyes vikáriátusokat felállító szentszéki határozatok tematikáját és tárgyalásmódját követte.²² Az SMC-hez hasonlóan rövid „keretintézkedés” volt.²³ Elsősorban a jogi kompetenciák tisztázására, a lelképásztori gyakorlat egyszerűsítésére és nem a vikáriátus jogi és teológiai karakterének tisztázására törekedett. A vikáriusok joghatósága azokra a személyekre terjedt ki, akiket a Konzisztoriális Kongregáció az alapító határozatában meghatározott. A katonai lelkészeket a katonai vikárius nevezte ki, és szolgálatuk ideje alatt általános joghatósága alá tartoztak, de a tartozódási helyük szerinti ordinárius is joghatósággal rendelkezett. A joghatósági kérdések pontosítására az egyes vikáriátusokat felállító szentszéki határozatok voltak hivatottak. Az amerikai katonai vikáriátus létrehozását elrendelő *Mysticam Petri* kezdetű határozat például a katona lelkészek által elkövetett büntetendő cselekmények esetén a helyi ordináriust is felhatalmazza, hogy kánoni büntetéseket fogantossáson, amennyiben a katonai vikárius azt elmulasztaná.²⁴ Az SMC előtti jogi szabályozás nem tette lehetővé a vikáriátus számára, hogy klerikusokat inkardináljon. A világi és a szerzetes klerikusok saját egyházmegyéjük vagy szerzetesrendjük inkardinált papjai maradtak.²⁵ Mivel a jogalkotó a katonai közeget nem tekintette a szerzetesek számára ideálisnak, a szerzetes papokra vonatkozóan külön megszorításokat vezetett be. Sajnos a hatályos jogban ez már nem hangsúlyos elem.²⁶ A katonai vikáriátusok levéltárral, keresztelési, bérmentési, házassági és a halottak anyakönyvezési kötelezettségével rendelkeztek.²⁷ Az ügyiratok rendszerezésének szabályozása a joghatósági kompetenciák és a szentségek, illetve a szentelmények kiszolgáltatásának igazolhatósága miatt volt jelentős. A „kerettörvény” még mindig gyakorlatorientált volt, de lehetővé tette a katonai lelkészség általános jogi szabályozásának megalapozását.²⁸ Mivel az utasítás számos kérdésre nem tért ki, azt még négy másik szentszéki dokumentum követte,²⁹ amelyek az egyes rész kérdésekben adtak eligazítást: A *Sacrorum Administri* kezdetű utasítás a szerzetesek szerepét, a *Formula Servanda* kezdetű utasítás a

²⁰ Circo MEZZOGOR: *Vocazione sacerdotale e incardinazione nei movimenti ecclesiali una questione aperta*, Roma, Editrice Pontificia Università Gregoriana, 2012, 193.

²¹ VIANA, Antonio: *La asimilación o equiparación canónica de los ordinariatos militares con las diócesis*. In. AA.VV. Iglesia universal e Iglesias particulares – IX Simposio Internacional de Teología. Pamplona, Universidad de Navarra, 1989, 305.

²² Konzisztoriális Kongregáció: Utasítás. *Sollemne semper*. 1951. IV. 23. In. AAS. 1951, 43, 562-565.

²³ Agostino PUGLIESE: *Instructio de Vicariis Castrensibus. Adnotationes*. In. Monitor Ecclesiasticus. 1951, 76, 3, 581.

²⁴ Konzisztoriális Kongregáció: Decr., *Mysticam Petri*. In. AAS. 1957, 49, 972.

²⁵ Michael J. MULLANEY: *Incardination and the universal Dimension of the Priestly ministry*. Roma, Tesi Gregoriana Serie diritto Canonico, 2000, 87.

²⁶ UJHÁZI Lóránd: *A szerzetesek szerepének megítélése a katonai lelképásztorkodás – katonai ordinariátus – területén, a szerzetesi eszme és a hatályos egyházfegyelem fényében*. In. Honvédségi szemle. 2013, 141, 2, 34-37.

²⁷ Carlos SOLER: *Jurisdicción cumulativa*. In. Ius Canonicum. 1988, 55, 131-180.

²⁸ Contreras Jorge SARMIENTO: *La Spirituali Militum Curae Aplicación jurídica y eficacia pastoral*. Roma, Pontificia Università Lateranense. 2008, 22-23.

²⁹ Szerzetesi Kongregáció: Utasítás, *Sacrorum Administri*. 1955. II. 2. In. AAS. 1955, 47, 93-97; Konzisztoriális Kongregáció: Utasítás, *Formula servanda*. 1956. X. 20. In. AAS. 1956, 49, 143-150; Konzisztoriális Kongregáció: Utasítás, *Ad Sacra Limina*. 1959. II. 28. In. AAS. 1959, 51, 274; Konzisztoriális Kongregáció: Utasítás, *Sacramentum Poenitentiae*. 1960. X. 27. In. AAS, 1961, 53, 49-50.

katonai vikárius jogállását és a Szentszékkal való kapcsolattartását, az *Ad Sacra Limina* kezdetű utasítás az *ad limina* látogatást, a *Sacramentum Poenitentiae* kezdetű utasítás pedig a katonalelkészek gyóntatási felhatalmazását tisztázta.

II. A katonai lelkészség a II. Vatikáni Zsinat dokumentumaiban és az 1983-as Egyházi Törvénykönyvben

A II. Vatikáni Zsinat *Christus Dominus* kezdetű határozatának 18. pontja általános elvet fogalmaz meg, mikor rögzíti, hogy „különös gondot kell fordítani azokra a hívőkre, akik életkörülményeik miatt nem részesülnek eléggé a plébánosok szokásos, közös lelkipásztori gondozásában vagy azt teljességgel nélkülözik.” A zsinati dokumentum megnevez néhány csoportot, mint „a kivándorlók, a száműzöttek a menekültek, a tengerészek és a repülők, illetve a nomádok és más hasonló”. A határozat ebben a pontban nem említi külön a katonákat. Mind a gyakorlat, mind a szerzői vélemények azt támasztják alá, hogy a katonák beletartoznak a zsinati dokumentum által említett „egyéb sajátos helyzetben élő csoportokba”.³⁰ A zsinati határozat 43. pontja azonban kifejezetten a katonák vonatkozásában erősíti meg, hogy „a katonák lelki gondozása sajátos életkörülményeik miatt rendkívüli gondot igényel”. Mivel a helyi egyházak eltérő lehetőségekkel rendelkeznek, a jogalkotó csak azt kéri, „*hogyan a nemzeti egyházak az erőkhöz mérten*” állítsanak föl táborig vikáriátusokat.”

A világszerte működő vikáriátusok és a jogintézményre való zsinati utalás ellenére az 1983-as Egyházi Törvénykönyv mindössze megismétli az 1917-es Egyházi Törvénykönyv vonatkozó szövegének lényegét. Nem közöl semmit a katonai lelkipásztori intézmény természetéről és működési keretéről, hanem csak annyit mond, hogy „a táborig lelkészekre sajátos törvények vonatkoznak” (569. k.). Amíg a CIC a lelkészek felől, addig az említett *Christus Dominus* kezdetű zsinati határozat, ahogy később az SMC is³¹ a katonák oldaláról közelíti meg a sajátos jogi szabályozás szükségességét.

Az Egyházi Törvénykönyv szövegezésekor létezett olyan elképzelés, hogy a katonai vikáriátust a személyi prelatúrához hasonlóan említsék meg a törvénykönyvben. A vikáriátus vitatott teológiai és kánonjogi karaktere miatt azonban nehézséget jelentett a jogintézmény elhelyezése. Mivel a katonai vikáriátust nem tekintették részegyháznak, elutasították, hogy a részegyházak között kerüljön bemutatásra.³² Hasonlóan elutasították, hogy a katonai vikáriátust az egyház legfőbb hatóságánál tárgyalják. Az egyház legfőbb hatósága a Római Pápa (331-335. kk.) és azokat a személyeket és szervezeteket (360-367. kk.) jelenti, amelyek a Római

³⁰ Antonio VIANA: „La asimilación o equiparación canónica de los ordinariatos militares con las diócesis.” In: *Iglesia universal e Iglesias particulares – IX Simposio Internacional de Teología*. Szerk. AA.VV. Pamplona, Universidad de Navarra, 1989, 306-308; Eduardo BAURA: *Gli ordinariati militari dalla prospettiva della "communio ecclesiarum"*, in *Congregazione per i Vescovi. Ufficio Centrale di Coordinamento Pastorale degli Ordinariati Militari, Dieci anni dopo la promulgazione della Costituzione Apostolica "Spiritali Militum Curae"*. In: *Fidelium Iura*. 1996, 6, 337-365.

³¹ „Az Egyház mindig dicsőretre méltó törődéssel és a különböző igényeknek megfelelő mértékben akart gondoskodni a katonák lelki gondozásáról. Ők ugyanis egy meghatározott társadalmi réteget alkotnak, és akár, mert önkéntes alapon állandó részét képezik a haderőnek, akár, mert a törvény értelmében meghatározott időre behívták őket, „életük sajátos feltételei miatt” konkrét és sajátos lelki gondozásra van szükségük.”

³² In: *Communicationes*. 1980 séma 335-337. kk. 1977-es séma 217. k. 2. § 1980. március 11-i konzultáció In: *Communicationes*. 1980, 12, 278-281.

Pápát legfőbb pásztori küldetésében segítik. A katonai vikáritust nem tekintették ilyen intézménynek. Végül a jogi és teológiai kételyek miatt³³ a katonai vikáriátus már a hatályos CIC 1981-es szövegtervezetben nem is említik.³⁴

A hatályos Egyházi Törvénykönyv elvi jelentőséggel bír a katonai lelkipásztorkodás vonatkozásában. A jogalkotó számolt azzal, hogy a katonai lelkipásztorkodás sajátos terület, az egyes haderők lelkipásztori ellátására van ugyan reális igény, de a lelkipásztorkodás keretét a hagyományoknak megfelelően a törvénykönyvön kívül kell rendezni (569. k.).

III. Spirituali militum curae kezdetű apostoli konstitúció

A katonai lelkipásztorkodás egyházi keretét a jogalkotó a törvénykönyvön kívül, az 1986. április 21-én kiadott *Spirituali militum curae* kezdetű apostoli konstitúcióban szabályozta.³⁵ A jogalkotó tisztázta a katonai ordinariátus helyét és szerepét a Katolikus Egyház életében.³⁶ Figyelembe véve a kor követelményeit és azt az alapelvet, hogy a krisztus-hívőknek minden körülmények között biztosítani kell a lelki segítségnyújtást (LG 37; 213. k.), kialakította azt az általános struktúrát, amely a katonai lelkipásztorkodást meghatározza.³⁷ Az SMC mindössze tizennégy cikkelyből áll, de már nemcsak gyakorlati szempontokat-, hanem teológiai és jogi alapelveket fogalmaz meg. A katonai ordinariátust az egyházmegyékkel egyenlő jogi elbírálás alá helyezi, és a katonai ordináriust az egyes egyházmegyék élén álló megyéspüspökkel megegyező kormányzati hatalommal ruházza fel. A katonai ordinárius egyházkormányzati hatalma, szemben a régi megközelítéssel saját rendes (131. k.), és nem helyettesi hatalom. A katonai ordináriusok mindemellett nem egyházmegyék, hanem „jogilag a megyéspüspökségre hasonlítanak” SMC I. 1 §.³⁸ A katonai ordinariátus létrehozására nem a

³³ „Si istius silentii causas inquiramus, ratio in eo reponenda esse videtur, quod mense octobri anni 1981, in Adunatione Plenaria Cardinalium aliorumque Commissionis Codificatricis Membrorum dubia admota sunt circa naturam theologiam et iuridicam Vicariatuum castrensiarum.,, José Luis GUTIÉRREZ: *De ordinariatus militaris nova constitutione*. In. Periodica. 1987, 76, 190.

³⁴ In. Communicationes. 1982, 14, 201-204.

³⁵ II. János Pál: Apostoli Konstitúció. *Spirituali militum curae*. 1986. IV. 24. In. AAS, 1986, 78, 481-486.

³⁶ Gaetano BONICELLI: *Prime riflessioni pastorali sulla nuova disciplina castrense*. In. Quaderni di diritto ecclesiale. 1988, 3, 2, 201-203.

³⁷ Alvaro Del PORTILLO: *Laici e fedeli nella Chiesa*. Milano, Giuffrè, 1999, 64-74; Eloy TEJERO: „Kommentár az 569. kánonhoz.” In. *Exegetical Commentary on the Code of Canon Law*. Szerk. Ángel MARZOA, Jorge MIRAS, Rafael RODRÍGUEZ-OCAÑA, Montreal, Wilson and Lafleur, 2004, Vol. II/2, 1445-1446.

³⁸ Javier ECHEVARRÍA: „La relación originaria entre laicos y ministros: ordenación mutua y cooperación orgánica.” In. *Il quindicesimo anniversario dell'istituto canonico „ad instar facultatis” dell'Università Cattolica Pázmány Péter*. Szerk. SZUROMI Anzelm, Budapest, Szent István Társulat, 2011, 48-49; Fabio VECCHI: „L'incardinazione nella chiesa particolare dell'ordinamento militare.” In. *L'istituto dell'incardinazione*. Szerk. Luis NAVARRO, Milano, Giuffrè, 2006, 494; Pio V. PINTO: *Diritto amministrativo canonico. La Chiesa mistero e istituzione*. Bologna, EDB, 2006, 155; Gianfranco, GHIRLANDA: *De differentia praelaturam personalem inter et ordinariatum militarem seu castrensem*. In. Periodica. 1987, 81, 2, 217-251; Eduardo BAURA: *Accordo tra la Santa Sede e la Repubblica d'Ungheria sull'assistenza religiosa alle Forze Armate e di Polizia di Frontiera, 10 gennaio 1994 (AAS 86 (1994) - pp. 574-579)*. In. *Ius Ecclesiae*. 1995, 7, 376; Antonio VIANA: „La asimilación o equiparación canónica de los ordinariatos militares con las diócesis.” i. m. 306-308. o.; Julián HERRANZ: *Studi sulla nuova legislazione della Chiesa*. Milano, Giuffrè, 1990, 278; Julián HERRANZ: „La natura degli ordinariati militari alla luce della costituzione apostolica „Spirituali Militum Curae e dei successivi documenti del magistero.” In. *Giustizia e pastorale nella missione della Chiesa*. Szerk. Julián HERRANZ Milano, Guiffre, 2011, 400-403; Juan Ignacio Arrieta: *Fattori rilevanti per la determinazione della giurisdizione ecclesiastica (il contesto canonico della convenzione dei fedeli laici con le prelature personali)*. kézirat. 21; Eloy TEJERO: „Kommentár az 569. kánonhoz.” i. m. 1445-1446. o.; Helmut PREE: „Nichtterritoriale Strukturen der hierarchischen Kirchenverfassung.” In.

helyi egyházi hatóság, hanem az Apostoli Szentszék jogosult (SMC, I. 2. §.). A tényleges joghatóság az Apostoli Szentszék Államtitkárságának második szekciójára, Püspöki Kongregációra vagy missziós területeken a Népek Evangelizációjának Kongregációjára tartozik.³⁹ Az SMC úgy rendelkezik, hogy a katonai ordinariátus létrehozás előtt hallgassák meg az adott ország püspöki konferenciájának véleményét (SMC I. 2. §.). A jogalkotó feltételezte, hogy a püspöki konferencia tagjai a helyi körülményekre nagyobb rálátással rendelkeznek. A konferencia véleménye mindemellett nem kötelezi a Szentszékét, és a katonai ordinariátus felállításának az érvényességét sem érinti. A katonai ordinariátus a nemzeti hadseregekbe integrált lelkipásztor szervezet, amely jellegéből adódóan mind az egyházi, mind az állami jogalkotáshoz és közigazgatáshoz kapcsolódik. Ezért egyházi részről feladatkörét és jogállását a többi részegyháztól eltérően nem pusztán az egyház belső élete szempontjából meghatározó rendelkezésekkel, hanem kétoldalú nemzetközi megállapodásokkal pontosítják.

Az SMC nem szól semmit a katonai ordinariátus módosításának vagy megszüntetésének körülményeiről. Erre az egyház legfőbb hatósága jogosult, de a nemzetközi megállapodások miatt ez csak diplomáciai egyeztetés mellett történhet.

III. 1. A katonai ordinariátus vezetése

A katonai ordinariátus élére „saját ordinárius van kinevezve, aki rendes esetben püspöki méltósággal van felruházva. Az ordinárius a megyéspüspök minden jogát élvez, és minden kötelezettségét viseli, hacsak a dolgok természetéből és a saját státútumból nem következik másképp.” (SMC II. 1 §). A kétoldalú megállapodások vagy ordinariátusi szabályzatok ezt az alapvető színt mindig megismétlik. Bár a püspökszentelés az ordinárius kormányzati hatalmát alapvetően nem érinti (129. k., 150. k.),⁴⁰ de az SMC kérése miatt a legtöbb katonai ordinárius „püspöki méltósággal van felruházva” (SMC II. 1. §.).

Az SMC követi a zsinat és a Kódex alapelveit, és a katonai ordinárius kinevezése esetében a pápa kinevezési jogát hangsúlyozza.⁴¹ Mivel a katonai ordinárius napi kapcsolatban áll az állami és a katonai szervezetekkel, előfordulhat, hogy a pápa nem a hivatal szabad adományozását, mint a hatályos kánonjogban preferált hivatal betöltési formát érvényesíti (147. k.), hanem a jogszerűen megnevezett jelöltet beiktatja, vagy megerősíti (SMC II. 2 §). Az

Territorialità e personalità nel diritto ecclesiastico. Szerk. ERDŐ Péter, SZABÓ Péter, Budapest, Szent István Társulat, 2002, 533; Pierluigi CONSORTI: *Risposta al Centro studi dell'Ordinariato militare.* In. *Rivista teologica morale*, 2001, 130, 272; Pierluigi CONSORTI: „La Chiesa in armi”. *Sinodo dell'Ordinariato Militare d'Italia.* In. *Rivista di Teologia Morale*. 2000, 126, 220; Giuseppe DALLA TORRE: *Aspetti della storicità della costituzione ecclesiastica. Il caso degli ordinariati castrensi.* In. *Il Diritto Ecclesiastico*. 1986, 97, 1, 274; Alexander HOLLERBACH: „Freiheit kirchlichen Wirkens.” In. *Handbuch des Staatsrechts der Bundesrepublik Deutschland.* Szerk. Josef ISENSEE, Paul KIRCHOF, Heidelberg, C. F. Müller Verlag, 2000, 603.

³⁹ Pio Vito PINTO: „Kommentár a Pastor Bonus kezdetű apostoli konstitúció 47. cikkelyéhez.” In. *Commento alla Pastor Bonus e Alle Norme Sussidiarie della Curia Romana.* Szerk. Pio Vito PINTO, Città del Vaticano, Libreria Editrice Vaticana, 2003, 68.

⁴⁰ Amennyiben a katonai ordinárius nincs püspökké szentelve, szentség-kiszolgáltatás vonatkozásában korlátozottabbak a jogai. A szent rend szentségét nem szolgáltathatja ki (1012. k.), és rendes körülmények között alárendeltjein kívül nem szolgáltathatja ki a bérmlás szentségét sem érvényesen (887. k.).

⁴¹ In. *Communicationes*. 12, 1980, 287-289; VI. Pál: *motu proprio, Sollicitudo omnium ecclesiarum*. 1969. VI. 24., VI/1. In. *AAS*. 1969, 61, 481; VI. Pál: *Motu proprio. Ecclesiae Sanctae*. 1966. VIII. 6. In. *AAS*. 1966, 58, 763; 377. k. 1. §; 378. k. 2. §. Lásd még Winfried AYMANS, Klaus MÖRSDORF: *Kanonisches Recht - Gesandte des Papstes* (cc. 362-367). Paderborn, München, Wien, Zürich, Ferdinand-Schönigh, 1997, 268-269.

állami félnek biztosított ilyen előjogokat a kétoldalú megállapodásban vagy a Szentszék által jóváhagyott szabályzatban tisztázni kell. Hasonlóképp tisztázni kell a katonai ordinárius kinevezése kapcsán biztosított egyéb állami kiváltságokat, mint a vétó vagy a személy előzetes megismerésének a joga. Az SMC preferálja, hogy a katonai ordinárius legyen püspökké szentelve. Amennyiben a püspökszentelésre a kinevezés után kerül sor, akkor a püspökkinevezéshez előírt egyházi vizsgálatot is le kell folytatni.⁴²

A katonai ordinárius sajátos helyzete miatt érdemes olyan jelöltet választani, aki az állami elvárásoknak is megfelel, és akik valamilyen megelőző diplomáciai, biztonságpolitikai vagy hadtudományi ismerettel rendelkeznek. Előnyt jelent, ha a jelölt a nemzeti tartalékos rendszeren keresztül megismeri az ország és a szövetségi rendszer haderejét és biztonságpolitikai súlypontjait.⁴³

A katonai ordinárius, amennyiben püspökké van szentelve, saját ordinariátusának címét viseli. Az SMC még nem rendelkezett a katonai ordinárius „püspöki” címéről, ezért valamelyik régi püspöki székhely címét adományozták nekik. A Püspöki Kongregáció 1997. november 20-án kiadott leirata értelmében⁴⁴ a katonai ordinárius nem címzetes püspök, hanem saját katonai ordinariátusának címét viseli.⁴⁵ A hagyomány vagy a hadsereg létszáma miatt egyes katonai ordináriusok érseki címet viselnek.⁴⁶ Ez sem a jogait, sem a kötelességeit nem befolyásolja.

A SMC (I. 3. §) nem utasítja el teljesen, hogy a katonai ordinárius más lelkipásztori feladatot is ellásson, de ezt egyrészt nem tartja ideálisnak, másrészt csak kivételes helyzetnek tekinti. A nemzetközi kétoldalú megállapodások és a szentszék által jóváhagyott szabályzatok is ezt az alapelvet követik. A gyakorlat is úgy alakult, hogy a katonai ordináriusok nem viselnek más lelkipásztori hivatalt.

A jogalkotó kéri, hogy a „katonai ordinárius és más részegyházak között legyen szoros közösségi kapcsolat” és „a lelkipásztori munkát pedig hangolják össze” (SMC II. 4. §). Ennek érdekében a katonai ordinárius abban az országban, ahol a székhelye található, teljes jogú tagja a püspöki konferenciának.⁴⁷ Amennyiben azon a területen, amelyre a katonai ordinárius joghatósága kiterjed, több püspöki konferencia is működik, akkor az Apostoli Szentszék és az adott ország között kötött kétoldalú megállapodásban vagy az ordinariátus szabályzatában tisztázni kell, hogy a katonai ordinárius melyik püspöki konferenciának a tagja. A püspöki konferencián a katonai ordináriust megilletik mindazok a jogok – döntési, szavazati jog –, amelyekkel a többi megyéspüspök rendelkezik (450. k. 1. §, 454. k. 1. §). Lelkipásztori munkája miatt sajátos meglátásokkal gazdagíthatja a többi püspök látókörét.⁴⁸ Több püspöki konferencia rendelkezik olyan kutatócsoporttal vagy bizottsággal, amely a békével és a háborúval, a

⁴² UJHÁZI Lorand: *Raccolta e conservazione delle informazioni prima della nomina dei vescovi cattolici*. In: Antonianum. 2012, 87, 715-741.

⁴³ UJHÁZY László: *A tartalékosok és a tartalékos szövetségek szerepe napjainkban*. In: Honvédségi Szemle. 2014, 142, 1, 41-45.

⁴⁴ Eduardo BAURA: *Il titolo episcopale dei vescovi militari, in (Congregatio Pro Episcopis)*. In: Pastoralis Militum Cura. 1997, 2, 6-26.

⁴⁵ Püspöki Kongregáció: *Leirat*. Prot. n. 552/97. 1997. XI. 20. In: Pastoralis militum curae. 1997, 2, 3.

⁴⁶ Juan Ignatio ARRIETA: *Il sistema dell'organizzazione ecclesiastica Norme e documenti*. Roma, Edizione Università della Santa Croce, 2003, 224.

⁴⁷ 454. k. 1. §; II. János Pál: *Apostoli Konstitúció, Spirituali militum curae*. 1986. IV. 24. III. cikkely. In: AAS. 1986, 78, 483.

⁴⁸ Jean BEYER: *La Costituzione Apostolica Spirituali Militum Curae a proposito degli Ordinariati Militari*. In: Quaderni di diritto ecclesiale. 1988, 3, 2, 207.

menekültkérdéssel, válságokkal, illetve annak nyugati társadalmakra gyakorolt hatásaival foglalkozik.⁴⁹ Ideális, ha ezeknek a bizottságoknak az élén a katonai ordinárius áll, vagy legalább aktívan részt vesz a munkában.⁵⁰

A katonai ordinárius az ötévenkénti jelentésén és az *ad limina* látogatásai alkalmával informálja a Szentszéket az ordinariátus állapotáról (SMC XII; 400. k.). A Konzisztoriális Kongregáció 1956. október 20-án kiadott *Formula servanda* kezdetű utasításában foglalta össze azokat a szempontokat, amelyek alapján a katonai vikáriusoknak háromévente be kellett számolni a Szentszéknek.⁵¹ *Ad limina* látogatásra azonban csak az 1959. február 28-án kiadott leiratától kötelezte a Kongregáció a katonai lelkipásztorkodásért felelős intézményeket.⁵²

A hatályos szabályozás szerint a katonai ordinárius ötévente betérjeszti az ordinariátus állapotáról szóló jelentést. Az *ad limina* látogatáskor a Római Pápával és a Szentszék központi hivatalainak vezetőivel tárgyalja meg az ordinariátus helyzetét.⁵³ A látogatás alkalmával alapvetően lelkipásztori kérdéseket vitatnak meg.⁵⁴ A *Pastores Gregis* kezdetű szinódus utáni apostoli buzdítás (57. pont) azonban a helyi püspökök és a Szentatya, illetve a Szentszék központi hivatalainak kölcsönös *információcseréjéről* beszél.⁵⁵ Ez nemcsak a hitéleti kérdéseket érinti. Az *Apostolorum successores* kezdetű szentszéki dokumentum szerint, a Római Pápával és az ő közvetlen munkatársaival való találkozás nemcsak a saját egyházmegye bemutatására, hanem nagyobb jelentőségű *információk kicserélésére* is alkalmat biztosít (15. pont).⁵⁶ A katonai ordinárius nemzetbiztonsági szempontból is releváns információkat birtokolhat, ezért a Szentszékkel való kapcsolattartása nemzetbiztonsági tudatosságot követel.⁵⁷ Ez igaz a pápai követtel való kapcsolattartásra is (364. k.).

Mivel a katonai ordinárius jogai és kötelezettségei a megyéspüspökkel megegyeznek, ezért a katonai ordinárius a megyéspüspökhöz hasonló közigazgatási és bírósági hivatalrendszert építhet ki. Saját „ordinariátusi hivatala” (469-494. kk.), általános (475. k. 1. §) és püspöki helynökei (476. k.), irodaigazgatója (482-485. kk.), tanácsadó testületei (495-502. kk.), levéltárai (486-491. kk.) és bírósága lehet. Az egyes katonai ordinariátusok személyi kapacitása vagy az ügyek száma miatt nem mindig épül ki az SMC által biztosított

⁴⁹ Giorgio FELICIANI: *Le conferenze episcopali*. In: Quaderni di diritto ecclesiale. 1996, 9, 4, 411-412.

⁵⁰ ERDŐ Péter: „A püspöki kar szerepe a modern államban.” In: *Az első egyház joga*. Szerk. ERDŐ Péter, Budapest, Szent István Társulat, 2006, 169-176.

⁵¹ Konzisztoriális Kongregáció: Utasítás. *Formula servanda*. 1956. X. 20. In: AAS. 1956, 49, 143-150.

⁵² Konzisztoriális Kongregáció: Utasítás. *Ad Sacra Limina*. 1959. II. 28. In: AAS. 1959, 51, 274.

⁵³ ERDŐ Péter: „Ad limina látogatás.” In: *Katolikus Lexikon*. Szerk. DIÓS István, Budapest, Szent István Társulat, 1993. I. vol., 42-43; 399. k., 400. k.; II. János Pál: Apostoli konstitúció. *Spirituali militum curae*. i. m. 485. o.

⁵⁴ John RENKEN: „Kommentár a 400. kánonhoz.” In: *New Commentary on the Code of Canon Law*. Szerk. John BEAL, James CORIDEN, Thomas GREEN, New-York, Paulist Press, 1989, 536; Eduardo BAURA: *Nota al direttore per la visita ad limina*. In: *Ius ecclesiae*. 1989, 1, 3, 748-750; Püspöki Kongregáció: *Formulario per la relazione quinquennale*. Città del Vaticano, Typ. Pol. Vat, 1997. In: *Communicationes*. 1998, 20, 156-165. Lásd még II. János Pál: Szinódus utáni apostoli buzdítás. *Pastores gregis*. 2003. X. 16, 57. pont. In: AAS, 2004, 96, 900-902. magyarul: Pápai megnyilatkozások. XXXIX.107-110; Ufficio di Coordinamento della Visite „ad limina”. In: *Annuario Pontificio*. Città del Vaticano, Libreria Editrice Vaticana, 2011, 1186.

⁵⁵ II. János Pál: Szinódus utáni apostoli buzdítás. *Pastores gregis*. 2003. X. 16. 57. pont: In: AAS, 2004, 96, 900-902; magyarul: PM XXXIX. 107-110.

⁵⁶ Püspöki Kongregáció: *Apostolorum successores*. Direktórium. 2004. II. 22. In: *Enchiridion Vaticanum*, 2004, 23, 1066-1067. nr. 1605-1608.

⁵⁷ Kis-Benedek JÓZSEF: *Nemzetbiztonsági képzés a civil szférában*. In: *Nemzetbiztonsági Szemle* (online) 2014, 2. különszám. 25-29.

közigazgatási és bírósági rendszer. A hivatalrendszerrel kapcsolatos pontosításra sok esetben a kétoldalú megállapodásban és a szabályzatban kerül sor.

III. 2. A katonai ordinariátus presbitériuma

Mivel a tábori lelkészeknek különleges elvárásoknak kell megfelelni, az SMC megadja a lehetőséget (IV. 3 §), hogy a katonai ordinárius a Szentszék jóváhagyásával saját szemináriummal rendelkezzen. Ezekben az intézményekben sajátos felkészítésben részesülhetnek a jelöltek.⁵⁸ A képzésénél az Egyházi Törvénykönyv általános előírásait (232-264. kk.), illetve a törvénykönyvön kívüli egyéb zsinati, pápai és szentszéki dokumentumok előírásait is meg kell tartani.⁵⁹ A valóságban azonban sem a tanári kar, sem a jelentkezők száma, sem az anyagi lehetőségek nem teszik lehetővé, hogy a katonai ordinárius külön szemináriumot állítson fel. Ezért inkább a rendes szemináriumi és teológiai felkészítést kiegészítő képzéssel rendelkeznek.⁶⁰

A katonai ordinariátus saját presbitériummal (SMC VI.) vagyis inkardinált papokkal és az ordinariátus szolgálatára más egyházmegyéből, illetve megszentelt élet intézményéből ideiglenesen átvett papokkal rendelkezhet. A SMC kifejezetten kéri az ordináriusokat és a szerzetes elöljárókat, hogy megfelelő számú olyan papot és diakónust biztosítsanak, akik képesek a katonai lelkipásztorkodáshoz kapcsolódó sajátos feladatok végrehajtására.

Az ordinariátusba inkardinálódni lehet a diakónusszenteléssel (266. k. 1. §), vagy a szentelés utáni közigazgatási intézkedéssel (267. k.), illetve magánál a jognál fogva. Ez utóbbi nem jellemző a katonai ordinariátus esetében (268. k.). A diakónusszenteléssel történő inkardináció, amikor a papnövendék már felkészülése alatt elhatározta, hogy a katonai ordinariátus keretei között akarja a papi hivatását gyakorolni, és a szentelést eleve az ordinariátusba kéri, szintén nem tipikus a katonai ordinariátus esetében.⁶¹

Sokkal meghatározóbb az ún. közigazgatási intézkedéssel történő inkardináció (267. k. 2. §). A jogalkotó tisztában volt azzal, hogy meglehetősen alacsony lesz azoknak a száma, akik eleve a katonai lelkipásztori szolgálatra akarnak lépni. A tábori lelkészek jelentős része eredetileg más egyházmegyébe vagy a megszentelt élet intézményébe „inkardinált” pap. Egyes szerzők felhívják a figyelmet, hogy a katonai ordinárius vizsgálja meg alaposan a jelentkező klerikust (269. k. 2. §), hogy ne haszonszerzés- vagy az eredeti egyházmegyéjében a felelősségre vonástól menekülve kérje felvételét a katonai ordinariátusba. Erre volt ugyanis példa az európai országokban.⁶² A katonai lelkipásztori intézményeknél az inkardinációnak az

⁵⁸ Jean BEYER: *La Costituzione Apostolica Spirituali Militum Curae a proposito degli Ordinariati Militari*. i. m. 220-221. o.; Julián HERRANZ: *La natura degli ordinariati militari...* i. m. 395. o.

⁵⁹ Optatum Totius, Decr., In. AAS, 1996, 58, 713-727; II. János Pál, Adhort., Ap. post-synod, *Pastores dabo vobis*. 1992. III. 25. In. AAS, 1992. 84. évf. - pp. 657-804; magyarul: PM XXVIII.

⁶⁰ El Seminario Castrense "Juan Pablo II". <http://www.arzobispadocastrense.com/arzo/el-seminario-castrense.html>. (2013. február 28.).

⁶¹ Bruno Fabio PIGHIN: *Diritto Sacramentale*. Venezia, Marcianum Press, 2006, 190-191; Marco VALLINI: *Reclutamento e incardinazione dei chierici del presbitero dell'ordinariato militare e la problematica dell'erezione di un seminario proprio alla luce della costituzione Apostolica „Spirituali Militum Curae*. In. *Militum Cura Pastoralis*, 1988, 2, 24-25.

⁶² Jean BEYER: *La Costituzione Apostolica Spirituali Militum Curae a proposito degli Ordinariati Militari*. i. m. 220. o.

állam által meghatározott korlátjai is lehetnek: állampolgárság, büntetlen előélet stb. A korlátozó tényezőket a felek tisztázhatják a kétoldalú megállapodásban, de előfordulhat, hogy a korlátozást csak a „szokás” alapján érvényesítik.

Az SMC lehetővé teszi, hogy világi és szerzetes papok, akik a „katonai lelkipásztorkodásra alkalmasak” ideiglenesen szolgáljanak a katonai ordinariátusban. Ezt a saját ordinárius engedélyével tehetik (SMC VI. 1. §). Az ideiglenes átvétel előnye, hogy biztosítja a klerikus számára az eredeti részegyházba való könnyebb visszatérést. A katonai ordinárius számára pedig megmarad a lehetőség, hogy a klerikusról eldöntse alkalmas-e erre a szolgálatra. Egyes katonai ordinariátusok egyetlen klerikust sem „inkardinálnak”, hanem csak ideiglenesen vesznek át klerikusokat.⁶³ A két egyházi előjárónak tisztázni kell az eltöltendő szolgálati időt, a klerikus kötelességeit, a szolgálat teljesítésének és a lakhatásnak a pontos helyét, a díjazásra, a beteg- és szociális biztosításra vonatkozó kérdéseket.⁶⁴ Amennyiben a katonai ordinárius meggyőződik arról, hogy a klerikus nem alkalmas a katonai lelkipásztorkodásra, a szerződés lejárta előtt kezdeményezheti a klerikus eredeti részegyházába való visszatérését (271. k. 3. §).

Előfordul, hogy a katonai lelkészi feladatot ellátó személy egyben más lelkipásztori hivatalt is betölt.⁶⁵ Mivel a jog kifejezetten sehol nem jelzi, hogy a katonai lelkészi szolgálat jogilag összeegyeztethetetlen lenne más egyházi hivatallal (152. k), ezért ez esetben csak arra kell ügyelni, hogy a lelkész két hivatalt fizikailag képes legyen ellátni.⁶⁶

III. 3. Katonai ordinariátus joghatósága

Bár az SMC alapvetően a zsinati elvek átültetésére törekszik, de annyiban követi a régi jogi hagyományt, hogy igyekszik a katonai ordinárius joghatóságát tisztázni (SMC IV. V.).

A katonai lelkipásztorkodásért felelős intézmény elsődleges célszemélyei a katonák, akik, „akár, mert önkéntes alapon állandó részét képezik a haderőnek, akár, mert a törvény értelmében meghatározott időre behívták őket” (SMC bevezető). Az SMC és a legtöbb kétoldalú megállapodás nem tér ki a tartalékosokra,⁶⁷ Szolgálatuk ideje alatt a katonai ordinariátus joga és kötelessége, hogy az ő lelkipásztori ellátásukról is gondoskodjon. Az ordinárius joghatósága a hadsereg minden haderőnemére, fegyvernemére, illetve szakcsapatára kiterjed. Előfordul, hogy a nemzetközi kétoldalú megállapodásokban vagy a Szentszék által jóváhagyott szabályzatokban az egyes had- vagy fegyvernemeket külön is megemlítik. Ennek akkor van jelentősége, ha nem közismert az adott „fegyveres erő” kapcsolata védelmi szektorral. Például az amerikai Nemzeti Gárda illetve a Légi Nemzeti Gárda esetében. A katonai ordinárius joghatósága más fegyveres és rendvédelmi szervezetekre – rendőrség, határőrség, pénzügyőrség, nemzetbiztonsági szolgálatok, katasztrófavédelem, büntetés-

⁶³ Eduardo BAURA: *Legislazione sugli ordinariati castrensi*. i. m. 41-42. o.

⁶⁴ Francis SCHNEIDER: „Kommentár a 271. kánonhoz.” In. *New Commentary on the Code of Canon Law*. Szerk. John BEAL, James CORIDEN, Thomas GREEN, New-York, Paulist Press, 1989, 340.

⁶⁵ Eduardo BAURA: *Accordo tra la Santa Sede e la Repubblica d’Ungheria...* i. m. 379. o.

⁶⁶ Davide GIORGIO: „Incardinazione e movimenti ecclesiali.” In. *L’istituto dell’incardinazione*. Luis NAVARRO, Milano, Giuffrè, 2006, 408.

⁶⁷ UJHÁZY László: *A NATO Tartalékos Tisztek Szövetsége*. In. *Társadalom és honvédelem*. 2013, 17, 1-2, 167-184.

végrehajtási intézetek stb. nem terjed ki, – hacsak a kétoldalú nemzetközi megállapodásban a felek kifejezetten másképp nem állapodtak meg.⁶⁸

A katonai ordinárius jogköre csak a nemzeti hadseregek katonáira terjed ki. Ezzel ellentétes kiterjesztő megközelítés ritka. Például az 1999-es Magyar Katonai Ordinariátus szabályzata szerint a katonai ordinárius joghatósága kiterjed a „Magyarországon tartózkodó és tevékenykedő más országbeli katolikus katonákra, amennyiben nincs saját tábori lelkészük” (4. cikk.).⁶⁹ A kiterjesztésnek mind nemzetbiztonsági oldalról,⁷⁰ mind a lelképásztori eredményesség oldaláról vannak aggályai.

A katonai ordinárius joga és kötelezettsége a katonák lelképásztori ellátására vonatkozóan a honi területen kívül sem szűnik meg. Sőt azokban az országokban, ahol nincs sorkatonai szolgálat, ez adja napjainkban a katonai ordinariátus létjogosultságának legfontosabb alapját.

Mivel a haderőknél a civil alkalmazottak száma növekszik,⁷¹ a jogalkotó a katonai ordinárius jogi kompetenciáját rájuk is kiterjesztette (SMC X. 1. pont). Mivel az SMC csak röviden „fegyveres erők alkalmazásában álló civilekről” beszél, a pontosításra a kétoldalú megállapodásokban és a belső szabályzatokban szokott sor kerülni.⁷²

A katonai ordinárius joghatósága kiterjed a katonák családtagjaira – házastárs, gyermekek, illetve a „házi személyzet” (SMC X. 2. pont). A katonacsaládok lelképásztori ellátása kapcsán újabb kezdeményezések figyelhetők meg.⁷³

A katonai ordinariátus jogi kompetenciája kiterjed „a katonai iskolákban tanulóakra, a katonai kórházakban fekvő betegekre, az idősek otthonában, vagy más hasonló intézményben lakókra és dolgozókra” (SMC X. 3. pont). Mivel az SMC nem részletezi, hogy alap-, közép- vagy felsőfokú oktatási intézményben tanulókról van-e szó, a katonai ordinárius joghatóságát és lelképásztori kötelezettségét kell feltételezni minden típusú és szintű katonai oktatási intézmény esetében. Hacsak a kétoldalú megállapodásból más nem derül ki, más fegyveres testület által fenntartott oktatási intézményre a katonai ordinariátus joghatóság nem terjed ki. Ezeknek az oktatási intézményeknek a lelképásztori ellátása, az egyetemes jognak megfelelően a helyi megyéspüspök feladata (813. k.). A Nemzeti Közszerződési Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kara esetében a lelképásztori ellátás megszervezése a katonai ordinariátus joga és kötelessége. A többi kar esetében ilyen kompetenciája és kötelessége nincs.⁷⁴

⁶⁸ COPPOLA, Raffaele: *Lettura della „Spirituali militum curae”*... i. m. 511-512. o.

⁶⁹ Lásd még Olasz Katonai Ordinariátus szabályzata „I militari cattolici di altri Paesi residenti e operanti in Italia qualora manchino del loro Cappellano militare.” I. cikkely, 8/f pont; Jean BEYER: *La Costituzione Apostolica Spirituali Militum Curae a proposito degli Ordinariati Militari*. i. m. 211 o.; Ángel Miguel JUSDADO: „La jurisdicción castrense: un paradigma del Derecho eclesiástico del estado.” In: *Ius et Iura*. María BLANCO, Beatriz CASTILLO, José FUENTES, Miguel-Lasheras SÁNCHEZ, Navarra, Universidad de Navarra, 2010, 553.

⁷⁰ MAGYAR István: *A katonai hírszerzés és elhárítás feladatai a haderő válságkezelő műveletekben történő részvételének támogatásában*. In: *Hadtudomány. Konferenciakötet*, 2013, 1-2, 97-101.

⁷¹ SZTERNÁK György: *A katonai műveletek megvívásának jellemzői napjainkban, levonható következtetések, hatása a hadtudomány fejlődésére*. In: *Sereg Szemle*, 2010, 8, 3, 34.

⁷² Eugenio ZANETTI: „I fedeli laici nella parrocchia: possibilità e problematiche attuali.” In: *La parrocchia*. Szerk. Gruppo Italiano Docenti di Diritto Canonico, Mialno, Glossa, 2005, 149-179.

⁷³ Familienseelsorge - ein Schwerpunkt der Militärseelsorge.

http://www.kmba.militaerseelsorge.bundeswehr.de/portal/a/kmba/!ut/p/c4/04_SB8K8xLLM9MSSzPy8xBz9CP3I5EyrpHK93Myc4tTUOL47NykrD0wM78oXS8tESiRmZqnX5DtqAgATpC0yA!!!. (2016. szeptember. 14.).

⁷⁴ Alfred HIEROLD: „Schul- und Hochschuleseelsorge.” In: *Handbuch des Katholischen Kirchenrechtes*. Szerk. Joseph LISTL, Heribert SCHMITZ: Regensburg, Verlag Friedrich Pustet, 1999, 548-549.

Az SMC a katonai kórházak⁷⁵ és a katonai idősotthon esetében a katonai ordinárius joghatóságát szintén az intézményhez kapcsolja.

Mind az SMC, illetve mind a kétoldalú nemzetközi megállapodások és szabályzatok jelzik, hogy katonai ordinárius joghatósága „saját, rendes”, de a személyi elv miatt „versengő” (SMC X. 2. pont).⁷⁶ „Az ordinariátushoz tartozó személyek annak a részegyháznak hívei maradnak, amelynek népéhez lakhely vagy rítus szerint tartoznak.” A katonák és családtagjaik szabadon eldönthetik, hogy melyik lelkipásztori intézmény életébe kapcsolódnak be.⁷⁷

A lelkipásztori intézmények joghatósági ütközésének minimalizálása érdekében az SMC megfogalmazza, hogy „a laktanyák és a katonai objektumok, a katonai kórházak, katonai iskolák, a katonaság ellenőrzése alatt álló egyéb objektumok alapvetően és elsődlegesen a katonai ordinárius joghatósága alá tartoznak” (SMC V.).⁷⁸ A konstitúció azonban még a katonai objektumok vonatkozásában sem mondja, hogy az ordinárius joghatósága kizárólagos. Amennyiben nincs katonai ordinárius vagy katonai lelkész, vagy ezek nem elérhetők, akkor a lelkipásztori ellátás ezekben az objektumokban a helyi ordinárius, illetve a helyi plébános rendes hivatalához tartozik.⁷⁹ A jogszabály mögöttes értelme világos: a lelkek üdvössége elsőbbséget élvez (1752. k.), és ezért bár az említett területeken a katonai ordinárius joghatósága megelőző,⁸⁰ de ez nem jelenti azt, hogy a katonai szolgálatot teljesítők ne élhessenek a vallás szabad gyakorlásának jogával, illetve ne részesülhessenek a szentségekben és Isten ígében (213. k.), ha a katonai ordinariátus papja nem tud jelen lenni.

⁷⁵ GEISZ Antal: *Egyházi közigazgatás*. Temesvár. 1910. n. sz. 273.

⁷⁶ Ernest CAPARROS: *Territoriality and Personality in the Canon Law System*. In: *Territorialità e personalità nel diritto ecclesiastico*. Szerk. ERDŐ Péter, SZABÓ Péter Budapest, Szent István Társulat, 2002, 317.

⁷⁷ SOLER Carlos: *Jurisdicción Cumulativa*. In: *Ius Canonicum*. 1988, 28, 1, 131-134.

⁷⁸ A *Sollemne Semper* kezdetű utasítás még laktanyákban, hadihajókban, katonai repülőtereken és katonai raktárakban határozta meg a katonai vikárius preferenciáját.

⁷⁹ Giuseppe DALLA TORRE: *Aspetti della storicità della costituzione ecclesiastica. Il caso degli ordinariati castrensi*. i. m. 274. o.

⁸⁰ BEYER, Jean: *La Costituzione Apostolica Spirituali Militum Curae a proposito degli Ordinariati Militari*. i. m. 219. o.